

Vandring og forandring, selvrealisering og det autentiske: perspektiver på pilgrimsrenæssancen.

I. Pilgrimsvandringen genkomst

Pilgrimsvandring et fænomen i vækst, ikke bare i Norden, men over hele Europa. Men hvor stor væksten har været, har vi ikke altid present.

Derfor lige et par tal:

Caminoen har været den helt store motor i pilgrimsvandringens genkomst. I 1970 gik 68 mennesker Caminoen til Santiago. I 2012 var antallet steget til 192.000, og forrige år gik knap 350.000 mennesker Caminoen. Alle er enige om, at Caminoen var helt død i 1800-tallet, og at den altså er genopstået i løbet af de sidste 20-30 år. Især indenfor de sidste 10 år er væksten taget til med 20-25.000 mennesker om året.

I Norden har Nidaros været omdrejningspunkt for pilgrimsbevægelsen genkomst. Siden 2012 er antallet af registrerede pilgrimme mere end tredoblet fra 900 til knap 3000. Vi ligger meget langt fra de spanske tal, men væksten er betragtelig.

Også i Sverige og Danmark har der været vækst, drevet fra og omkring forskellige steder og af forskellige aktører.

Der er ingen tvivl om, at EU, statslige, regionale, kommunale aktører – ikke mindst ifm. Caminoen og Nidaros - har spillet en rolle for væksten. Pilgrimsrenæssancen har været understøttet af stærke interesser fra oven. Men tusinder og atter tusinder af mennesker valfarter ikke til Caminoen eller Nidaros eller Vadstena eller Hærvejen alene, fordi ruterne er åbnet og markedsført. De kommer, fordi de får noget ud af at gå på pilgrimsvandring.

Hvad det er moderne mennesker får ud af pilgrimsvandring er uhyre komplekst spørgsmål. Pilgrimme har og har altid haft mange ansigter. Alligevel foresvæver det mig, at der er nogle overordnede fælles træk, som spiller en central rolle. Det ene er spørgsmålet om vandring og forandring. Det andet er spørgsmålet om selvrealisering og det autentiske.

II. Vandring og forandring i historisk kontekst

Det er ikke muligt indenfor dette seminars rammer at karakterisere pilgrimsvandringens historiske kontekst fra den tidlige valfart til de kristne martyrs grave, fremvæksten af et vidtforbundet netværk af pilgrimsruter over hele Europa, der forbandt kristendommens hellige steder af ikke mindst helgengrave, opkomsten af forestillingen om "tilgivelse ved at vandre" som en del af bodssystemet. Pilgrimme har før som nu haft mange ansigter, mange og blandede motiver, men det ændrer ikke ved, at pilgrimsvandring i den middelalderlige sammenhæng var dybt forankret i et religiøst funderet univers. Pilgrimsvandringen var hele tiden en vandring nærmere Gud, ind i en dybere forståelse af Evangeliet, en vandring i Kristi fodspor i håb om fysisk og/eller åndelig lægedom, i håb om tilgivelse, genopretning, genopstandelse i lyset fra og med hjælp fra Kristus og Helgenerne. Og pilgrimsvandringen

kombinerer fra starten forbindelsen bagud, en vandring tilbage i tiden til betydningsfulde steder ift. den kristne forkyndelse, en nutidig tilegnelse og aktualisering af forkyndelsen og en fremadrettet vandring mod forandring og åndelig vækst. Vandringen har således fra starten og hele vejen igennem flere lag: Den ydre rejse eller vandring er også en indre rejse mod forandring.

III. Vandring og forandring i nutiden

Hvis vi vender os mod nutiden kan vi se, at i rigtig mange pilgrimsvandringer, korte som lange, nordiske som europæiske spiller pilgrimsordene en central rolle: langsomhed, frihed, enkelhed, bekymringsløshed, stilhed, fællesskab, åndelighed. Mange vandringer struktureres omkring pilgrimsordene, og det er måske ikke mindst i disse ord, man skal finde svaret på, at så mange igen drages af pilgrimsvandringen.

Udgangspunktet er ifølge mange moderne pilgrimsvandrere, at nutiden er karakteriseret af "hurtige skift, endeløse informationsstrømme, højt tempo og overfyldte kalendere" og i den kontekst " fremstår pilgrimstanken som en anden livsstil med tid til stilhed, eftertanke, langsomhed, enkelhed og indre ro."

Den nutidige livsstil karakteriseres ofte som en slags indre undtagelsestilstand, der modsvares af det, der karakteriserer pilgrimsvandringen. Pilgrimsvandringens udgangspunkt beskrives ofte som nutidens mangelsygdomme, der primært er af mental art, og pilgrimsvandringen er lægedom, helbredelse set ift. disse mangelsygdomme. I fortidens forråds-kammer findes et alternativ til nutiden, der kan gøre bod for nutidens synder. Pilgrimsvandringen repræsenterer et reservoir af levet erfaring, hvor værdier, som nutiden har fjernet sig fra, stadig er tilgængelige.

Ifølge denne fortolkning tilbyder pilgrimsvandringen et alternativ til, et resonansrum ift. nutiden. Den tilgang og forståelse flugter også med hele vandringens praksis: vandring i naturen, vandring i tavshed, vandring i evangelisk inspireret samtale, enkel mad, udholdenhed, søvn, gentagelse. Et simpelt liv uden forstyrrelser og afledninger.

Man kan altså sige, at pilgrimsvandring før som nu er en del af et helbredende system, men det, der skal helbredes og måden det skal helbredes på, har skiftet karakter. I middelalderen var og i katolsk sammenhæng er pilgrimsvandring stadig del af et helbredende system, der via vandring mod et helligt sted skal reparere på synd og fortabelse. Synd var og er i denne sammenhæng manglende menneskelig evne eller vilje til at efterleve Guds vilje, manglende evne til at leve Gud til ære og Næsten til gavn. I den moderne variant er udgangspunktet et menneske som pga. moderniteten er blevet væk for sig selv og sin egen indre kerne. Ikke et menneske, som i egen selvforståelse er en synder qua sin menneskelige natur og egne erfarede mangler, men et menneske som den moderne kultur og livsform har ført på afveje, og som skal finde hjem til sig selv. I nutiden er det vigtige ikke målet, ikke den hellige grav og de hellige knogler. I nutiden er vejen målet, vandringen i sig selv er den omskabende kraft, der

skal helbrede de mangelsygdomme, som er modernitetens byrde.

IV. Selvrealisering og det autentiske

I litteraturen om pilgrimsvandring anlægges to radikalt forskellige fortolkninger af, hvad den moderne interesse for pilgrimsvandring egentlig er udtryk for.

Nogle forskere hævder, at pilgrimsvandring en del af den moderne oplevelsesøkonomi på linje med bungy-jump, ekstrem sport, kokkeskoleophold med sublime madoplevelser, operarejser, musikfestivaler osv., fordi pilgrimsvandring på linje med andre ting i det moderne liv tilbyder moderne mennesker at realisere sig selv gennem oplevelser, som de selv definerer som autentiske. Dvs. påstanden er, at nutidens behov for selvrealisering gennem oplevelser, som den enkelte selv definerer som autentiske er selve kernen i pilgrimsvandringen. Pilgrimsvandringen er ikke noget særligt, repræsenterer ikke et særligt, ikke verdsligt rum udenfor moderniteten. Moderne sociologer, ikke mindst Zygmunt Bauman, har i *Liquid Modernity* fra 1999 anlagt den betragtning, at det at være pilgrim ikke er alternativ til men derimod er emblematiske for moderniteten, dvs. at det at være pilgrim udtrykker selve essensen af det at være moderne. Hans påstand er, at vi er alle i den flydende modernitet er pilgrimme i betydningen: vi er alle på evig og rastløs jagt efter identitet.

Andre, ikke mindst de, der er aktive deltagere i pilgrimsbevægelsen og engagerede deltagere i fænomenets udbredelse, anlægger et diametralt andet perspektiv. De hævder, at pilgrimsinteressen er en kritik af moderniteten, et opgør med den moderne narcissisme og selvoptagethed, at pilgrimmen søger væk fra det overfladiske og hen mod dybere sammenhænge, at pilgrimmen er antitesen ift. det moderne rastløse menneske, der hele tiden leder efter nye og spændende oplevelser, der kan bidrage til, at den enkelte realiserer sig selv og sit potentiale.

Der er imidlertid i de to helt forskellige perspektiver på pilgrimsvandring enighed om, at selvrealisering spiller en afgørende rolle. Spørgsmålet er bare, hvilken type selvrealisering, der er tale om.

Understøtter pilgrimsvandringen det moderne menneskes evige jagt på identitet og selvbekræftelse, handler det at blive 'en rigtig og dygtig pilgrim', om at gå de rigtige steder – f.eks. der hvor alle de andre ikke går -, vandre på den rigtige måde - f.eks. ved ikke få bagagen transporteret, spise og overnatte så primitivt som muligt osv.? Handler det om at vinde status gennem sin pilgrimsvandring, sådan som nogle af mine informanter fortæller: "Pilgrimsvandring giver nu bonuspoint hos venner, også de, der hverken er åndeligt eller

religiøst interesserede: Nej hvor spændende, siger alle de, der hele tiden er på Cruise. Krydstoger er ude, pilgrimsvandring er inde”. De fortæller mig, at pilgrimsvandring dækkes massivt på Facebook, Twitter, Instagram osv. Og giver masser af likes. Så meget tyder på, at pilgrimsvandring booster selvværdet og fungerer som identitetsmarkør.

Men er der - kan der også være - noget andet på spil ifm. pilgrimsvandring? En anden forståelse af, hvad det vil sige at realisere sig selv? En anden forståelse af, hvad autentisk betyder?

Pilgrimsvandring har potentiale som særlig kontekst. Den lægger sig i forlængelse af en tradition, hvor målet med vandringen altid har været - på den ene eller anden måde - at indgå i en relation til Gud. Pilgrimsvandring er historisk set en særlig kontekst, der åbner for, at mennesker ikke bare indskriver sig i en relation til sig selv, til andre mennesker og til naturen men også i en relation til Gud. Pilgrimsvandringen har traditionelt haft andet end det menneskelige som udgangspunkt og mål. Den har ikke alene været forankret i det individuelle, det menneskelige og det verdslige. Den har været forankret i en forestilling om og i en tro på, at det ikke var muligt for mennesker at realisere sig selv uden Gud. Og at det heller ikke var meningen.

Pilgrimsvandring indskriver sig i en stor historie, som ikke bare er fortid, ikke bare død historie, men som potentielt også er levende nutid. Pilgrimsvandreren bevæger sig i et særligt refleksionsrum, som potentielt rummer en vertikal, hellig dimension.

Før som nu handler pilgrimsvandring om, at der er noget mennesker vil væk fra og noget de vil hen til. Før som nu er kernen i vandringen, at mennesker går for at dø fra noget for at kunne genopstå til noget nyt. Før som nu tilbyder pilgrimsvandringen potentielt et refleksionsrum, hvor man kan indlede en vertikal dialog med Gud om, hvad man skal væk fra og hen til, hvad man skal dø fra og genopstå til. Pilgrimsvandring skaber potentielt et rum, hvor den enkelte kan overveje, om det at realisere sig selv forudsætter en anden målestok end den man selv definerer.

Hvis man finder ud af, at det at realisere sig selv kræver en relation til Gud, så er pilgrimsvandringen et rum, hvori man kan gribe muligheden for øve sig i at udvikle og styrke relationen: øve sig i at lytte, øve sig i bede, øve sig i at lade Gud vokse og selv blive mindre, øve sig i at blive autentisk i Søren Kierkegaardsk forstand, for hvem et autentisk liv uden Gud er umuligt. Gud er det a-historiske, det evige, det altid givne, og det er derfor kun ift. Gud, at mennesket kan leve autentisk – og med tiden måske blive sig selv. Det, vi selv definerer som autentisk, er i Kierkegaards optik pr. definition uautentisk, fordi det kun afspejler tiden, historien, kulturen. Det autentiske er for Kierkegaard ikke og kan ikke være en subjektiv og selvdefineret fornemmelse af ‘ægthed’ eller følelser af at opleve ‘magic moments’ eller lignende. Helt modsat de moderne definitioner af det autentiske og af, hvad det vil sige at realisere sig selv.

Konklusionen er altså: Pilgrimsvandring kan konfliktløst indgå som element i den postmoderne oplevelsesøkonomi og etablere et spændende og eksotisk rum for selvrealisering baseret på det, den enkelte selv oplever og definerer som autentisk. Og pilgrimsvandring kan potentielt åbne for et radikalt alternativ til forståelsen af, hvad selvrealisering og det autentiske er og betyder, og hvor man kun kan blive sig selv ift. det eneste autentiske, der findes, nemlig Gud. At begge tilgange til, hvad det vil sige at realisere sig selv, og hvad det autentiske er gnidningsløst og konfliktfrit kan sameksistere er uden tvivl en afgørende faktor for pilgrimsvandringens nuværende succes. Pilgrimsvandring formår på en og samme gang at være både emblematiske for og alternativ til moderniteten.

Tove Elisabeth Kruse, april, 2021.

